

Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1976

door

J. MENNEMA en S. J. VAN OOSTSTROOM

(Rijksherbarium, Leiden)

Wij prijzen ons gelukkig ook „de lijst van 1976” in 1977 te kunnen laten verschijnen, waarmee de eerder gememoreerde achterstand nu geheel is verdwenen.

De lijst wijkt niet af van die, welke onlangs is gepubliceerd (MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1977). Ook nu zijn in de categorie „Nederlandse soorten” adventieve vondsten en verwilderingen van Nederlandse soorten opgenomen, die zijn aangeduid met de afkortingen adv., resp. verw.

Vooraf met betrekking tot ons gebruik van de term „adventief” zijn diverse reacties binnengekomen, waarvoor wij zeer dankbaar zijn. Zo twijfelt de heer Joh. Bolman

(Amsterdam) aan de juistheid van de toevoeging adv. bij de opgave van *Parnassia palustris* van de vindplaats Over-Diemen (MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1977, p. 147). De heer Bolman stelt, dat de (voor *Parnassia* geschikte) groeiplaats weliswaar door de mens is gemaakt, doch hij betwijfelt of de plant daar (onopzettelijk) door de mens is gebracht.

Op de onlangs gehouden Kerstvergadering van de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland heeft de heer P. Heukels (Leiden) een inleiding gehouden over het begrip adventief, omdat de medewerkers aan de Atlas van de Nederlandse Flora (MENNEMA et al., 1977) naar normen zoeken om vondsten als adventief te bestempelen ten einde deze als zodanig al dan niet op het verspreidingskaartje te vermelden. Door tijdgebrek kwam de discussie niet geheel uit de verf en werd besloten een kleine commissie te benoemen om het probleem nader te bestuderen. Hangende dit onderzoek hebben wij in gevallen, zoals de heer Bolman signaleerde – het biotoop is door de mens gemaakt, doch uitermate geschikt voor spontane vestiging – aan de termen adv. en verw. een ? toegevoegd.

Een bepaald aspect van mogelijke „adventiviteit” doet zich voor in de IJsselmeerpolders, waar *Asperula arvensis*, *Satureja vulgaris* en *Verbascum thapsus* zijn gevonden, ver verwijderd van hun natuurlijk kalkrijk areaal. Waar ons bekend is, dat ook enkele kalkminnende mossen zich in de IJsselmeerpolders hebben gevestigd, rijst de vraag of hier nog sprake is van adventieve vondsten. Daar *Asperula arvensis* in de standaardlijst (ARNOLDS & VAN DER MELDEN, 1976) thans als uitgestorven wordt beschouwd, is deze soort – misschien ten onrechte – in de categorie „Adventieve soorten” te vinden.

Wederom zijn er op basis van kilometerhokken (MENNEMA, 1973) door medewerkers en studenten van het Rijksherbarium (Leiden) diverse gebieden intensief geïnventariseerd: de Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch verrichtte deze inventarisatie in het kader van het samenwerkingsproject met de Provinciale Waterstaat van Zuid-Holland (VAN DER MELDEN & ABMA, 1977) en de Werkgroep Nispen-Schijf op uitnodiging van het bureau voor ruimtelijke ordening Ir. W. C. A. van Heesewijk B.V. te Vught (HATTINK, 1976).

In verband met het binnenkort te verwachten witboek voor het Waddengebied zijn alle aanvullingen op GREMMEN & KREMERS (1971) en MENNEMA & VAN OOSTSTROOM (1975) in de lijst opgenomen, ook die van minder interessante vondsten.

In de categorieën „Adventieve soorten” en „Verwilderde soorten” zijn vondsten van voor Nederland nieuwe soorten vet gedrukt; tevens wordt het oorspronkelijke areaal van de soort vermeld.

Wij houden ons ook nu weer aanbevolen voor toezending van materiaal en voor opgaven van nieuwe vondsten. Het is daarbij van belang om steeds zo nauwkeurig mogelijk de vindplaats, de datum van de vondst en de naam van de vinder te vermelden. Standaard-kaartjes voor het vermelden van nieuwe vondsten worden op aanvraag gaarne toegezonden.

Voor de namen van in de lijst vaak genoemde vinders zijn de volgende afkortingen gebruikt:

(A.) voor J. Akkerman te Beverwijk; (v. d. B.) voor Dr. A. van de Beek te Vriezenveen; (H.) voor P. Hommel te Leiden; (S.) voor P. F. Stolwijk te Boekelo, Ov.; (Th.) voor P. L. L. Thomas te Leiden; (W.) voor E. J. Weeda te Amstelveen; (Unio) voor Excursie van de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland.

De tweede auteur is door ziekte niet in de gelegenheid geweest in belangrijke mate mede te werken aan het samenstellen van de lijst van zeldzame planten 1976. Dank ben ik verschuldigd aan de medewerkers van de afd. Nederland, o.a. F. Adema, Th. A. Hattink, W. Holverda, Calijn L. Plate, R. van der Meijden, D. Prins, R. M. van Urk en E. J. Weeda voor de wijze, waarop zij mij bij het samenstellen van deze lijst hebben bijgestaan.

J. MENNEMA

Literatuur

- ARNOLDS, E. J. M. & R. VAN DER MEIJDEN, 1976. Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975. Rijksherbarium, Leiden.
- GREMMEN, N. J. M. & J. W. P. M. KREMERS, 1971. De flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. Nijmegen.
- HATTINK, TH. A. (m.m.v. A. E. Jansen), 1976. Verslag van het floristisch onderzoek Nispen - Schijf (N. Br.). Ir. W. C. A. van Heeswijk, bureau voor ruimtelijke ordening B.V., Vught.
- MENNEMA, J., 1973. Een vegetatiewaardering van het stroomdallandschap van het Merkske (N.-Br.), gebaseerd op een floristische inventarisatie. *Gorteria* 6 (10/11), p. 157-179.
- & S. J. VAN OOSTSTROOM, 1975. Aanvullende gegevens op Gremmen en Kremers, De flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. *Gorteria* 7 (9/10), p. 133-148.
- & —, 1977. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1975. *Gorteria* 8 (8), p. 135-156.
- , A. J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C. L. PLATE, 1977. Atlas van de Nederlandse Flora (in voorbereiding).
- MEIJDEN, R. VAN DER (m.m.v. A. Abma), 1977. De Flora van de Dordtse Biesbosch. Rijksherbarium, Leiden.

A. Nederlandse soorten

PTERIDOPHYTA

Azollaceae

Azolla filiculoides Lamk.; Kranepoelven, Pey, gem. Echt, L., 1976 (W. de Veen). Dit kroosvariantje - door de vinder in het Natuurh. Maandbl. 65 (11/12), 1976, p. 178, abusievelijk vermeld als *A. caroliniana* Willd. - is in de provincie Limburg niet eerder aangetroffen.

Lycopodiaceae

Lycopodiella inundata (L.) Holub; Ameland, N. van Hollum, aan de NO.-zijde van de Jan Roepentheide, 1974 (opg. B. van Tooren). Van de Nederlandse Waddeneilanden was deze soort alleen bekend van Texel, Vlieland en Terschelling (GREMMEN & KREMERS, 1971) en van Schiermonnikoog (DE WILDE, 1957).

Lycopodium annotinum L.; Hoge Veluwe, bij Koningsweg, gem. Arnhem, aan rand van heide, maart 1976 (opg. G. & H. van Oeveren). Deze zeer zeldzame wolfsklauw was sinds 1950 alleen maar bekend van 8 uurhokken in het Drentse en het Waddendistrict.

Marsiliaceae

Pilularia globulifera L.; Z. van Hoornsterzwaag, Fr., in Tjongervallei in nieuw gegraven sloot, aug. 1976 (F. Rudolphy); Jubbega - Schurega, gem. Heerenveen, in schone sloot, aug. 1976 (opg. H. T. van der Meulen & N. Schotsman).

Polypodiaceae

Asplenium trichomanes L.; Scharendijke — Brouwershaven, bazaltglooiing langs het Brouwershavense Gat bij de Ossewei, nazomer 1976 (opg. C. Sipkes). In ZW.-Nederland is dit varentje van na 1950 alleen bekend van Haamstede, ook op Schouwen-Duiveland gelegen.

Phyllitis scolopendrium (L.) Newm.; Scharendijke — Brouwershaven, bazaltglooiing langs het Brouwershavense Gat bij de Ossewei, nazomer 1976 (opg. C. Sipkes); Cadzand-Bad, op dijk tussen bazaltstenen, mei 1976 (opg. P. Hovenkamp).

Pteridium aquilinum (L.) Kuhn; Ameland, Lange Duinen, in het riet, 1976 (opg. B. van Tooren). Deze varen was van de Nederlandse Waddeneilanden slechts bekend van Texel (GREMMEN & KREMERS, 1971).

ANGIOSPERMAE

Amaranthaceae

Amaranthus albus L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, adv., sept. 1976 (A.); Groede, Z.-VI., langs de provinciale weg, okt. 1976 (opg. Ir. J. W. Jongepier).

Amaranthus blitoides S. Wats.; Haasdal, Ravensbosch, gem. Schimmert, L., in boomgaard, sept. 1976 (H.).

Amaryllidaceae

Narcissus pseudonarcissus L. subsp. *pseudonarcissus*; Texel, bij Den Hoorn, in sneeuw-klokjesbosje, adv., april 1976 (Mej. W. Eelman).

Betulaceae

Alnus incana (L.) Mill.; Alblasserwaard, langs Tiendweg, O. van Alblasserdam, spontaan, sept. 1976 (Mevr. A. J. Quené-Boterenbrood). Deze volgens HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1977) misschien alleen in het Rijngebied en in Twente wilde soort, komt in het westelijke deel van het Fluviatiele district zeldzaam voor.

Boraginaceae

Anchusa officinalis L.; Ameland, Nesserbos, tussen zomerhuisjes, 1976 (opg. B. van Tooren). Deze soort was van de Nederlandse Waddeneilanden alleen bekend van Texel, Vlieland en Terschelling (GREMMEN & KREMERS, 1971).

Lappula squarrosa (Retz.) Dum.; Zaandijk, op puin- en grondopslagplaats, adv.?, juni 1976 (A.).

Pentaglottis sempervirens (L.) Tausch ex Bail.; bij Koog-Zaandijk, ruderaal terrein, verw., juni 1976 (R. Cremer & H. & L. Olde).

Callitrichaceae

Callitriche hermaphroditica L.; in sloot O. van Ruiten-Aa kanaal, Z. van Roelage, gem. Vlagtwedde, Gr., aug. 1976 (Unio).

Campanulaceae

Campanula glomerata L.; Beverwijk, in wegkant, verw., juli 1976 (A.).

Caryophyllaceae

- Corrigiola littoralis* L.; Gijsseler Koele, Dr., op zandig pad in naaldbos, sept. 1976 (Prof. Dr. D. Bakker, M. Boomsluiters & T. de Jong). Een vondst op een „natuurlijke” standplaats van deze soort, die volgens HEUKELS-VAN OOSTSTROOM (1977) vrij zeldzaam in het oosten en zuiden des lands heet voor te komen, maar waarvan ons van Groningen en Drente sinds 1950 geen opgaven bekend zijn.
- Petrorhagia prolifera* (L.) P. W. Ball et Heywood; Hoogewaard, langs Tiendweg, gem. Ameide, Z.-H., op aangevoerde grond, adv.?, okt. 1976 (W. Jongejan).
- Silene armeria* L.; Tilburg, in berm rijksweg, aug. 1976 (opg. J. M. A. Cools).
- Silene conica* L.; Ameland, bij camping Duinoord, langs fietspad, juni 1976 (opg. B. van Tooren). Deze soort was van de Nederlandse Waddeneilanden slechts bekend van Terschelling (MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1975).
- Silene otitis* (L.) Wibel; Purmerend, station, adv.?, juni 1976 (W.).
- Silene vulgaris* (Moench) Garcke, met rose bloemen; Wissekerke, Zeel., op dijk, vrij veel, tussen witbloeiende exx., aug. 1976 (A. de Visser).
- Spergularia marina* (L.) Griseb.; Beverwijk, industrieterrein, adv.?, juni 1976 (A.); Wormer, langs Poelweg, op vochtig, enigszins zilt, zandig terrein, adv.?, aug. 1976 (A. Aptroot).
- Stellaria pallida* (Dum.) Piré; Ameland, in droge duinen, algemeen, 1976 (opg. B. van Tooren); Schiermonnikoog, in droge duinen, algemeen, 1976 (opg. id.). Deze in de duinen algemene soort was van de Nederlandse Waddeneilanden alleen vermeld van Texel (GREMMEN & KREMERS, 1971).

Chenopodiaceae

- Beta vulgaris* L. subsp. *maritima* (L.) Arcang.; Assendelft, vuilnisstortplaats, adv., juli 1976 (A.).
- Chenopodium foliosum* (Mönch) Aschrs.; Amsterdam-Schellingwoude, Wijkergouw, wegberm, okt. 1976 (W.); duinen ZW. van de Wassenaarse Slag, aug. 1976 (opg. Mevr. M. C. Fehr-de Wal & Mevr. A. Wiegman-de Ruiter).
- Chenopodium polyspermum* L.; Texel, bij Den Burg, in verwaarloosde tuin, aug. 1976 (opg. Mej. W. Eelman). Deze algemene soort was van de Nederlandse Waddeneilanden alleen bekend van Vlieland (MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1975), Schiermonnikoog en Rottum (GREMMEN & KREMERS, 1971).
- Chenopodium vulvaria* L.; Assendelft, op een gedempte sloot, adv., sept. 1976 (A.). Zie *Gorteria* 8 (9), 1977, p. 162.
- Salsola kali* L.; Deventer, Pothoofd, adv., dec. 1976 (opg. J. Bredenbeek).
- Suaeda maritima* (L.) Dum.; Leeuwarden, Willemskade, op opgespoten zand, adv., aug. 1976 (opg. S.).

Compositae

- Ambrosia psilostachya* DC., Assendelft, op een gedempte sloot, adv.?, sept. 1976 (A.); Westzaan, terrein Molenaars Kindermeelfabriek, adv., aug. 1976 (id.).
- Anthemis tinctoria* L.; Leeuwarden, op industrieterrein, adv., juli 1976 (F. Rudolphy).
- Arnoseris minima* (L.) Schw. et Körte; nabij Schijf en nabij Rucphen, N.-Br., mei en aug. 1976 (Werkgroep Nispen-Schijf). In het westelijke deel van N.-Brabant was deze vroeger algemene en thans vrij zeldzame soort na 1950 nog niet eerder aangetroffen.

- Bidens frondosus* L.; Hengelo, Ov., langs afwateringskanaal, okt. 1976 (W.). Deze plaatselijk algemene soort was van Twente niet eerder bekend.
- Carduus tenuiflorus* Curt.; Wieringen, langs een op het zuiden geëxponeerde dijk bij Hoelm, juni 1976 (Unio). Deze soort, die als uitgestorven in Nederland werd beschouwd (WESTHOFF c.s., 1970; ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976) en waarvan de laatste vondst – op Goeree – dateerde van 1920, is in ons land weer teruggevonden (MENNEMA, 1977).
- Cirsium eriophorum* (L.) Scop.; de opgave in de lijst van 1975 (Gorteria 8, 1977, p. 140) heeft niet betrekking op een autochtone plant, maar op een exemplaar, dat opzettelijk aldaar is uitgezaaid (schr. med. Ir. J. W. Jongepier).
- Cotula coronopifolia* L.; kwelder bij Nieuw-Statenzijl, Gr., aan de Dollard, juli 1976 (H. Meyboom).
- Doronicum pardalianches* L.; Winterswijk, langs Ratumse beek, juli 1976 (W.). Deze zeldzame soort wordt vooral aangetroffen op oude buitenplaatsen in de binnenduinrand.
- Doronicum willdenowii* Rouy; „Zeeduin”, Oostkapelle, Zeel., in gazon onder hoog geboomte, mei 1976 (opg. Ir. J. van der Kooy).
- Hieracium aurantiacum* L.; Staveren, stationsemplacement, aug. 1976 (opg. D. Douwes).
- Hieracium murorum* L.; Breukelen, landgoed Gunterstein, onder linden, mei 1976 (J. Frencken). Deze in Z.-Limburg en het Subcentreupe district algemeen voorkomende soort wordt elders in het land slechts zeldzaam aangetroffen.
- Picris echioides* L.; Zaandam, vuilnisstortplaats, adv., juli 1976 (A.).
- Pulicaria vulgaris* Gaertn.; Wilp, gem. Voorst, Gld., langs zandgaten in Bolwerkersweide en op Wilpsche Klei, aug. 1976 (opg. J. Bredenbeek); Zuidhollandse Biesbosch, Gat van de Hengst, in drooggevallen kreek, 3 exx., aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch).
- Senecio inaequidens* DC.; St. Agatha, N.-Br., grindige Maasoever, juli 1976 (opg. H. M. van de Steeg); Steyl, L., aan Maasoever bij het veer, sept. 1976 (J. Mennema); Berg en Terblijt, L., op diverse plaatsen, sept. 1976 (opg. H.); St. Gerlach, L., langs nieuwe autobaan, sept. 1976 (opg. id.); Haasdal, gem. Schimmert, L., ruderaal terrein, sept. 1976 (opg. id.); Valkenburg, L., langs nieuwe autobaan, juli 1976 (opg. id.); Heerlen, langs spoorbaan, okt. 1976 (Dr. S. J. Dijkstra); Schaesberg, 1976, (id.); Kerkrade, op diverse plaatsen, juni 1976 (opg. Th.). Zie ook Natuurh. Maandbl. 65 (11/12), 1976, p. 179. Deze oorspronkelijk adventieve soort is in Z.-Limburg niet langer zeldzaam te noemen.
- Senecio jacobaea* L. var. *nudus* Weston; Noordoostpolder, De Voorst, Waterloopkundig Laboratorium, in zanderige bedding van modelrivier, juli 1975 (opg. P. Bremer); Leuvenum – Nunspeet, in wegberm, juli 1976 (W.). Zou deze „duinvorm” (VAN DER MEIJDEN, 1976) ook langs de voormalige Zuiderzee zijn voorgekomen?
- Senecio vernalis* W. et K.; De Lutte, gem. Losser, op nieuw ingezaaid grasland, mei 1976 (J. J. Kleuver).
- Tragopogon porrifolius* L.; tussen Onderdendam en Fraamklap, Gr., wegberm langs Boterdiep, juni 1976; tussen Winsum en Onderdendam, Gr., wegberm langs Winsumerdiep, juni 1976; N. van Zuidwolde, wegberm langs Boterdiep, juni 1976 (alle opg. H. de Boer).

Xanthium riparium Itz. et Hertsch; West-Knollendam, bij veevoederfabriek, adv., sept. 1976 (A.); Middelburg, spontaan in tuin, adv., sept. 1976 (A. de Visser).

Convolvulaceae

Calystegia soldanella (L.) R. et Sch.; duinen bij Valkenisse, Zeel., waterwingebied, juni 1976 (opg. J. P. C. Boot). Blijkens een schr. med. van Ir. J. W. Jongepier komt de soort hier al vele jaren voor, zodat de in de vorige lijst (Gorteria 8, 1977, p. 140) gemaakte opmerking, dat de soort van Walcheren sinds 1950 niet meer bekend was, onjuist blijkt te zijn.

Crassulaceae

Sedum forsterianum Sm.; Rhenen, Grebbeberg, op scheidswal tussen twee fabrieksterreinen, juni 1974, aldaar niet bloeiend verzameld en verder gekweekt in tuin (R. van der Meijden).

Sedum telephium L. subsp. *maximum* (L.) Krocke; Gorssel, Gld., Ravensweerdseweg, aug. 1976 (opg. W.).

Cruciferae

Arabis hirsuta (L.) Scop. subsp. *hirsuta*; Zuidhollandse Biesbosch, Kop van de Oude Wiel, mei 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch). Deze in het Duindistrict algemene soort komt in het Fluviatiele district zeldzaam voor.

Berteroa incana (L.) DC.; Leeuwarden, Harlingertrekweg, loswal, adv., aug. 1976 (opg. S.).

Bunias orientalis L.; Zaandam, opgespoten terrein, adv., juni 1976 (A.).

Cardamine impatiens L.; NO. van St. Agatha, N.-Br., bij wilgenbosje in uiterwaard langs de Maas, juni 1976 (opg. P. van der Knaap & H. van Oeveren).

Cochlearia officinalis L.; W. van Colijnsplaat, N.-Beveland, aan de voet van buitendijks grastalud in inlaag, april 1976 (opg. Ir. J. van der Kooy); bij haven Cadzand-Bad, 1976 (opg. Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga); bij Zwarte Gat, Groede, 1976 (opg. id.). Deze soort is in Zeeland Z. van Schouwen-Duiveland sinds 1950 maar éénmaal gevonden, nl. aan de mond van de Schelde (QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA, 1973).

Crambe maritima L.; Groede, op de dijk, aug. 1976 (opg. G. Rappé); id., 1976 (opg. Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga). Een tweede vindplaats van deze soort in Zeeuws-Vlaanderen.

Iberis amara L.; Schaarsbergen, Gld., bij de Koningsweg, braak terrein, verw., sept. 1976 (opg. A. Corporaal).

Isatis tinctoria L.; Heerlen, spontaan in tuin, adv.?, 1976 (Dr. S. J. Dijkstra). Zie Natuurh. Maandbl. 65 (5), 1976, p. 85.

Rorippa amphibia (L.) Besser × *R. austriaca* (Crantz) Besser (*R. × hungarica* Borbás); Bentelo, Ov., langs weg naar Beckum, juni 1976 (W.).

Rorippa prostrata (Bergeret) Sch. et Thell.; W. van Streefkerk, aan rivierzijde van de dijk Z. van de Lek, sept. 1976 (Mevr. A. J. Quené-Boterenbrood); op strekdam Z.-oever Beneden-Merwede, gem. Werkendam, aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch); id., gem. Dordrecht, tegenover Neder-Hardinxveld, aug. 1976 (id.). In het westelijke deel van het rivierengebied zijn van deze soort minder vondsten bekend dan in het oostelijke deel.

Cyperaceae

Carex nigra (L.) Reichard $\times$ *C. trinervis* Degl. (*C. \times timmiana* Junge); Texel, tussen De Koog en Den Hoorn, langs greppels, op diverse plaatsen, juli-aug. 1976 (opg. Mej. W. Eelman). Deze veel voorkomende zeggebastaard was van de Nederlandse Waddeneilanden alleen bekend van Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog (GREMMEN & KREMERS, 1971).

Carex pseudocyperus L. $\times$ *C. rostrata* Stokes (*C. \times justi-schmidtii* Junge); Gorredijk-Kortezwaag, aan sloot langs Westermanslaantje, tussen de stamouders, juni 1976 (D. T. E. van der Ploeg & F. Rudolphy). Zie ook Gorteria 8 (5), 1976, p. 85.

Carex riparia Curt. $\times$ *C. rostrata* Stokes (*C. \times beckmanniana* Figert); 't Korige bij Friese Palen, gem. Opsterland, Fr., in moerasbosje, tussen de stamouders, juni 1976 (F. Rudolphy).

Cyperus fuscus L.; Gorssel, Gld., aan dijkje van kolkje, sept. 1976 (P. Aukes & J. Hulshof); Echt, L., Horsterplassen, aan de rand van drooggevalen voormalige kleiput, nov. 1976 (W. de Veen); zie Natuurh. Maandbl. 65 (11/12), 1976, p. 178. Van deze in het Fluviaatle district zeldzame soort waren sinds 1950 geen opgaven bekend van de Gelderse IJssel en de Maas in Limburg.

Eleocharis quinqueflora (Hartm.) Schwarz; brongebied van de Mosbeek, gem. Tubbergen, Ov., juli 1972 (W.). Er is gelukkig nog een vindplaats van deze soort buiten het duingebied naast die „ergens op de Veluwe heide" (WESTHOFF, c.s., 1973).

Dipsacaceae

Dipsacus fullonum L.; Vriezenveen, meelfabriek bij station, adv., okt. 1976 (opg. v. d. B.).

Elatinaceae

Elatine hexandra (Lapierre) DC.; Ydermade, Dr., zandige, ijl begroeiide, gegraven plas, juli 1976 (Prof. Dr. D. Bakker, M. Boomsluiters & Th. de Jong); Lonnekermeer, Ov., Kleine Plas, zomer 1975 (J. Hofstra). Zie Gorteria 8 (10/11), 1977, p. 193.

Empetraceae

Empetrum nigrum L.; Workum, Fr., spoorwegemplacement, waar rails is weggebroken, adv.?, nov. 1976 (J. A. Houtsma).

Ericaceae

Rhododendron ponticum L.; bij Nederheide Baan, Rucphense bossen, oorspronkelijk verw. en standhoudend, aug. 1976 (Werkgroep Nispen-Schijf).

Vaccinium myrtillus L. $\times$ *V. vitis-idaea* L. (*V. \times intermedium* Ruthe); Diepe Hel, gem. Hellendoorn, nov. 1976 (A. B. Leever); Ootmarsum, Springendal, tussen de stamouders, jan. 1976 (Mevr. M. Vonk-Kühling).

Euphorbiaceae

Euphorbia paralias L.; Schiermonnikoog, binnendijks aan voet van zeedijk, mei 1976 (opg. Plantenwerkgroep KNNV-afd. Rotterdam). Deze soort was van de Nederlandse Waddeneilanden slechts bekend van Vlieland en Terschelling (GREMMEN & KREMERS, 1971; QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA, 1973).

Gentianaceae

- Cicendia filiformis* (L.) Delarb.; Woolde, gem. Hengelo, Ov., zandafgraving, nazomer 1976 (opg. W. Ahne, G. Broers & C. Kleinsman); Leersum, Broekhuizen, langs rand van het pad, 1974 (opg. F. Sollman). Deze vroeger in Nederland vrij algemene soort is sinds 1950 in nog slechts 13 uurhokken aangetroffen blijkens het voor de Atlas van de Nederlandse Flora (MENNEMA et al., 1977) door E. J. Weeda geredemaakte verspreidingskaartje.
- Gentiana cruciata* L.; Sandervlak, Egmond, Noordhollands Duinreservaat, uitgebloeide exx., dec. 1975 (opg. Marlies de Jong); id., bloeiend, 1976 (opg. A. Aptroot). Een tweede groeiplaats van deze zeldzame soort in het duingebied, ca. 3 km verwijderd van een reeds eerder vermelde vindplaats (VAN OOSTSTROOM & MENNEMA, 1973).

Geraniaceae

- Geranium pyrenaicum* Burm.f.; Workum, Fr., opgang naar boerenerf, nov. 1976 (J. A. Houtsma). Buiten het Fluviatiele district, waar de soort zich lijkt uit te breiden (med. M. T. Jansen) en het Duindistrict komt deze soort in ons land zeer zeldzaam voor.

Gramineae

- Brachypodium pinnatum* (L.) P. B.; Culemborg, op de spoordijk, faciës-vormend, juni 1976 (W.). Dit in het Krijtdistrict vrij algemene gras komt langs de Rijn, Waal en Gelderse IJssel zeer zeldzaam voor (HEUKELS - VAN OOSTSTROOM, 1977).
- Cynodon dactylon* (L.) Pers.; Texel, 't Horntje, zomer 1976 (opg. Dr. W. J. Wolff). Deze soort was nog niet eerder van de Waddeneilanden vermeld.
- Eragrostis multicaulis* Steud.; Leiden, Schelpenkade, tussen straatstenen, aug. 1976 (R. van der Meijden); Z. van Moerdijkbrug, bij hotel Altair, tussen straatstenen, aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch).
- Eragrostis poaeoides* P. B.; Assendelft, op een gedempte sloot, sept. 1976 (A.); Utrecht, De Uithof, massaal tussen straatstenen en op parkeerplaatsen, aug. 1976 (opg. J. R. Marquart).
- Koeleria cristata* (L.) Pers.; Purmerend, station, adv.?, juni 1976 (W.).
- Leersia oryzoides* (L.) Sw.; Westlaren, Dr., oever Diepenveen, ook elders in het stroomgebied van de Drentsche A, aug. 1976 (Prof. Dr. D. Bakker, M. Boomsluiters & Th. de Jong); Lexmond, langs sloten in de omgeving van het Merwedekanaal, juli 1976 (P. H. M. A. Clausman). Deze thans zeldzame soort is slechts bekend van 8 uurhokken.
- Lolium temulentum* L.; Halsteren, N.-Br., op ruderaal terrein, adv.?, juli 1975 (opg. S.).
- Melica uniflora* Retz.; O. van Babberich, gem. Zevenaar, in eiken-beukenbos, zeer veel, mei 1976 (opg. F. Sollman). Buiten Z.-Limburg, waar de soort vrij algemeen is, is dit gras sinds 1950 van slechts 2 uurhokken bekend.
- Puccinellia capillaris* (Liljebl.) Jansen; Leiden, Merenwijk, langs singeloever op vochtige zandige veengrond, adv., juni 1976 (R. van der Meijden).
- Setaria verticillata* (L.) P. B.; Usseler es, tussen Boekelo en Enschede, sept. 1976 (opg. S.); Assendelft, op een gedempte sloot, adv., sept. 1976 (A.).

Juncaceae

Juncus mutabilis Lamk.; ZO. van Tilburg, ter hoogte van de Blauwe Hoeve, juni 1976 (opg. J. M. A. Cools).

Labiatae

Ajuga reptans L., met rose bloemen; W. van Bonnerveen, gem. Gieten, in wegkant, juni 1976 (W.).

Marrubium vulgare L.; Amersfoort, zandafgraving, zomer 1975 (opg. A. E. Kool).

Satureja vulgaris (L.) Fritsch, ook met bladen in kransen van drie; Noordoostpolder, Voorsterbos, aug. 1976 (opg. A. Corporaal). Buiten Z.-Limburg en het Fluviaatiele district komt deze soort zeer zeldzaam voor.

Scutellaria minor L.; Bergen op Zoom, aan slootkant bij het Keutelmeer, juli 1976 (opg. Ir. J. W. Jongepier); Grubbenvorst, L., „Kaldenbroek”, in weiland, zomer 1976 (J. Hoogveld).

Teucrium scorodonia L.; Borger-Papenvoort, Dr., langs weg, juli 1976 (W.). In de noordelijke provincies komt deze algemene soort van de hoge zandgronden slechts zeldzaam voor.

Lentibulariaceae

Pinguicula vulgaris L.; Terschelling, langs vochtig karrespoor, aug. 1976 (G. Th. de Roos). Zie De Levende Natuur 80 (5), 1977, p. 119.

Liliaceae

Allium scorodoprasum L.; Heeten, Ov., langs het Overijssels kanaal, mei 1976 (W.). Zie ook Gorteria 8 (4), 1976, p. 69.

Allium ursinum L.; in bosje W. van gemeentehuis en op Huis Sevenaar, gem. Zevenaar, mei 1976 (opg. F. Sollman). Deze in het Krijtdistrict vrij algemene soort, die daarbuiten ook regelmatig als stinzeplant wordt waargenomen, was van het oostelijke deel van Midden-Nederland nog niet bekend.

Chionodoxa luciliae Boiss.; Zeisterbos, zeer waarschijnlijk met tuinafval meegekomen, verw., maart 1975 (opg. S.).

Fritillaria meleagris L.; op graskade langs de Spijkerboorse wetering, polder Nesse, gem. Boskoop, april 1971 (opg. A. Pellekooren). Deze vindplaats, die in Natura reeds werd beschreven (PELLEKOOREN, 1972), wordt door QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA (1973) niet vermeld.

Gagea lutea (L.) Ker-Gawl.; Losser, De Zoeke, aan de Dinkel, april 1976 (opg. R. Zielman); Buurse, aan de Schipbeek, voorjaar 1973 (opg. A. Temminck). Nieuwe vindplaatsen binnen Twente, waar de soort alleen bekend was van Denekamp (verdwenen) en de Austiberg (LOODE & WEEDA, 1976).

Gagea pratensis (Pers.) Dum.; De Bol, bij Willige Langerak, gem. Lopik, U., april 1976 (opg. R. Rense). Eén der westelijkst gelegen vindplaatsen binnen het Fluviaatiele district van deze soort, die in sommige streken van het oostelijke deel van dit district minder zeldzaam is – met name langs de Gelderse IJssel – en voorts in de binnen-duinrand wordt aangetroffen.

Gagea villosa (Bieb.) Duby; Vorchten, gem. Heerde, Gld., in pastorietuin onder oude beuk, ca. 25 bloeiende exx., april 1976 (opg. H. L. Menke); Loo, gem. Duiven,

Gld., achter R.K.-kerk, april 1976 (F. Sollman). Wederom nieuwe vondsten van een soort, die tot voor kort als uitgestorven in ons land werd beschouwd (JANSEN & MENNEMA, 1973).

Ornithogalum nutans L.; Doetinchem, fabrieksterrein Hamburgerbroek, 100-en exx., verw.?, mei 1976 (opg. D. Douwes); Purmer, N.-H., boerderij Groenewoud, 100-en exx., verw.?, mei 1976 (opg. M. E. Grolle-Beerentempel).

Paris quadrifolia L.; bosje ZW. van de weg Zeegse - Tinaarlo, Dr., bij brug over het Zeegserloopje, april 1976 (S. Kofman & J. van Tol). Deze in Z.-Limburg vrij zeldzame en in het Kempense district zeldzame soort komt elders zeer zeldzaam voor.

Tulipa sylvestris L.; Veere, aan de noordelijkste vest, juni 1976 (opg. L. Beye).

Linaceae

Radiola linoides Roth; Den Helder, Grafelijkheidsduinen, in drooggevalle duinplas, aug. 1976 (opg. J. K. Schendelaar).

Loranthaceae

Viscum album L.; Wageningen, langs dijk achter zwembad, op populier, okt. 1976 (opg. H. G. Helmers). Wederom een vondst van deze soort buiten Z.-Limburg.

Malvaceae

Malva alcea L.; Krommenie, vuilnisstortplaats, adv., aug. 1976 (A.).

Najadaceae

Najas marina L.; Lithoyen, N.-Br., in afgesneden Maasarm, talrijk, aug. 1976 (H. M. van de Steeg). Deze soort was alleen bekend van enkele vindplaatsen in het Haf-district.

Orchidaceae

Dactylorhiza elata (Poir.) Sóo; St. Kruis, gem. Aardenburg, Z.-Vl., in droge zijtak van de Kruiskreek, juni 1976 (A. Paridaen). Zie *Gorteria* 8 (9), 1977, p. 163.

Ophrys apifera Huds.; IJzendijke, Z.-Vl., in talud provinciale weg, juni 1976 (opg. A. de Meyer & Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga).

Orobanchaceae

Orobanche caryophyllacea Sm.; Purmerend, station, adv.?, juni 1976 (W.).

Orobanche reticulata Wallr. subsp. *pallidiflora* (Wimm. et Grab.) Hayek; Kop van Pannerden, Gld., Waalzijde, aug. 1976 (J. Arens); De Bol, bij Willige Langerak, gem. Lopik, U., juni 1976 (F. van Ommen).

Papilionaceae

Anthyllis vulneraria L.; Purmerend, station, adv.?, juni 1976 (W.).

Lathyrus latifolius L.; Doetinchem, Hamburgerbroek, al jaren standhoudend, juni 1976 (opg. D. Douwes).

Lathyrus tuberosus L.; Zelhem, voormalig stationsterrein, adv.?, juni 1976 (opg. D. Douwes); Diemen, Z.-zijde van „De Diemen”, langs weg, aug. 1976 (opg.

Joh. Bolman). De laatste vindplaats zou volgens de vinder het gevolg kunnen zijn van uitstraling van het Fluviaatiedistrict.

Medicago polymorpha L.; O.-Knollendam, bij veevoederfabriek, adv., juli 1976 (A.).
Melilotus indicus (L.) All.; Valkenburg, L., langs de Geul, op verruigde oevers, juni en juli 1976 (H.).

Ononis repens L. var. *mitis* (L.) A. & G.; Noordoostpolder, De Voorst, Waterloorkundig Laboratorium, aan rand van droog graslandje, sept. 1975 (opg. P. Bremer). Deze in de duinen algemene variëteit komt in het binnenland zeldzaam voor.

Phytolaccaceae

Phytolacca esculenta van Houtte; Ammerstol, spontaan in moestuin, sept. 1976 (W. Heuvelman).

Plantaginaceae

Plantago indica L.; Voorst, Gld., achter „De Beele”, zanddepôt, adv.?, aug. 1976 (Mej. T. Riddering).

Polygonaceae

Polygonum sachalinense F. Schmidt; Ravensbosch, gem. Valkenburg, L., mei 1977 (H.).

Portulacaceae

Portulaca oleracea L. subsp. *oleracea*; Linnaeushof, Bennebroek, in grasveld, sept. 1976 (opg. H. van Oeveren); Brielle, langs Brielse Maas, tussen bazaltkeien, aug. 1976 (Mej. Hannie Korthof & J. Mennema); Zegge, gem. Rucphen, N.-Br., op open, zandige plek langs in aanleg zijnde autosnelweg, aug. 1976 (Werkgroep Nispen-Schijf); Budel, N.-Br., spontaan in tuin „Bulderhof”, juli 1976 (Mevr. C. H. R. van Crevel-van Oss).

Potamogetonaceae

Potamogeton lucens L. × *P. praelongus* Wulf. (*P. × decipiens* Nolte ex Koch); Rijperkerksterpolder, gem. Tietjerksteradeel, Fr., in vaart bij ijsbaan, juni 1976 (F. Rudolphy). Zie ook *Gorteria* 8 (7), 1977, p. 131.

Potamogeton natans L. × *P. zizii* Koch ex Roth (*P. × fluitans* Roth); Nijehorne, Fr., in een in de Tjonger uitmondende watergang, juni 1976 (D. T. E. van der Ploeg & F. Rudolphy). Zie ook *Gorteria* 8 (7), 1977, p. 130.

Potamogeton praelongus Wulf.; kanaal tussen Buinen en Buinerveen, Dr., juni en okt. 1976 (W.). Zie ook *Gorteria* 8 (5), 1976, p. 89.

Primulaceae

Centunculus minimus L.; Woolde, gem. Hengelo, Ov., zandafgraving, nazomer 1976 (opg. W. Ahne, G. Broers & C. Kleinsman). Buiten het kustgebied komt deze soort thans in slechts enkele uurhokken voor.

Ranunculaceae

Eranthis hyemalis (L.) Salisb.; Texel, bij Den Hoorn, in sneeuwklodjesbosje, adv., april 1976 (opg. Mej. W. Eelman). Deze soort was nog niet eerder van de Waddeneilanden vermeld.

Ranunculus lingua L.; NO. van Oostburg, Z.-Vl., 1976 (opg. Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga). Deze zoutmijdende soort is niet eerder in Zeeland aangetroffen.

Rosaceae

Crataegus calycina Peterm.; Waaloever bij Opijnen, Gld., okt. 1976 (opg. Dr. F. M. Muller).

Potentilla norvegica L.; Amersfoort, zandafgraving, sept. 1975 (opg. A. E. Kool).

Potentilla recta L.; Heimolen, gem. Hoeven, N.-Br., zandige wegberm, aug. 1976 (R. van der Meijden); Breda, langs de Mark, juli 1976 (Mej. H. M. de Bok); W. van Beugen, N.-Br., Graafseweg, in wegberm, juni 1976 (opg. H. van Oeveren).

Potentilla reptans L.; Ameland, bij het Nylandsrijd, 1976 (opg. B. van Tooren). Deze soort was van de Nederlandse Waddeneilanden reeds bekend van Texel, Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog (GREMMEN & KREMERS, 1971; MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1975).

Rosa dumalis Bechst. var. *afzeliana* (Fr.) Boulenger; Kooten, gem. Achtkarspelen, Fr., langs Oude Dijk, aug. 1976 (opg. D. Hoekstra & D. T. E. van der Ploeg); Noordwolde, gem. Weststellingwerf, Fr., Spokedam, aug. 1976 (opg. D. T. E. van der Ploeg).

Rosa micrantha Borrer ex Sm.; Ravensbosch, gem. Valkenburg, L., mei en juni 1977 (H.).

Rosa sherardii Davies; Onstwedde, Gr., natuurreservaat Tichelberg, aug. 1976 (Unio). Zie *Gorteria* 8 (9), 1977, p. 164.

Rubiaceae

Galium boreale L.; Zuidhollandse Biesbosch, Hengstpolder, in vochtig hooiland, aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch). Deze soort, die in Nederland sinds 1930 als uitgestorven werd beschouwd (WESTHOFF c.s., 1971; ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976), is in ons land weer teruggevonden (VAN DER MEIJDEN & ABMA, 1977; MENNEMA, 1977).

Galium verum L.; Purmerend, station, adv.?, juni 1976 (W.).

Santalaceae

Thesium humifusum L.; Berkheide, duingebied tussen Katwijk en Wassenaarse Slag, juni-aug. 1976 (C. T. van Dorp). Deze soort, die in Nederland sinds 1912 als uitgestorven werd beschouwd (QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA, 1973), is in ons land weer teruggevonden (MENNEMA, 1977; VAN DORP, 1977).

Saxifragaceae

Saxifraga granulata L.; Zuidhollandse Biesbosch, Kop van de Oude Wiel, mei 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch). Deze in het zuiden van ons land zeldzame soort komt eveneens zeldzaam voor in het Fluviatiele district (HEUKELS - VAN OOSTSTROOM, 1977).

Saxifraga tridactylites L.; Winschoten, Rodeweg, oorspronkelijk adv. en standhoudend, mei 1976 (opg. E. H. Schansema).

Scrophulariaceae

Antirrhinum orontium L.; Roosendaal, N.-Br., op braakliggend terrein, aug. 1976

(Werkgroep Nispen-Schijf); Heimolen, gem. Hoeven, N.-Br., in droge greppel langs akker, aug. 1976 (id.). Deze vroeger vrij algemene, maar thans vrij zeldzame soort, is nu ook in het westelijke deel van N.-Brabant teruggevonden.

Scrophularia umbrosa Dum.; Zuidhollandse Biesbosch, Kop van de Oude Wiel, aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch).

Verbascum thapsus L.; Noordoostpolder, Creil, ruderaal terrein, juli 1976 (Unio). Deze in de duinen en Z.-Limburg vrij algemene en in het Fluviatiele en Gelderse district niet zeldzame soort, wordt elders zeldzaam aangetroffen (HEUKELS - VAN OOSTSTROOM, 1977).

Veronica teucrium L.; Sleeuwijk, gem. Woudrichem, op talud van de dijk, juni 1976 (C. D. van Oosten).

Veronica triphyllos L.; Baak, Gld., aan rand van nieuw grasland, april 1976 (W.).

Solanaceae

Datura stramonium L.; Texel, Den Burg en 't Horntje, verw., 1976 (opg. Mej. W. Eelman). Deze soort was van de Nederlandse Waddeneilanden slechts bekend van Vlieland (GREMMEN & KREMERS, 1971).

Solanum nitidibaccatum Bitter; St. Laurens, Zeel., spontaan in volkstuin, juli 1976 (A. de Visser).

Solanum triflorum Nutt.; Haarlem, Schoteroog, vuilnisstortplaats, adv., okt. 1976 (J. Schoute).

Umbelliferae

Chaerophyllum bulbosum L.; bij slot Loevestein, mei 1976 (opg. P. Ketner & H. van Oeveren); Arnhem-Z., in uiterwaard van de Rijn, juli 1976 (opg. W. de Haan); Zuidhollandse Biesbosch, Kievitswaard, op krib langs Nieuwe Merwede, mei 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch).

Crithmum maritimum L.; Scharendijke - Brouwershaven, bazaltglooiing langs het Brouwershavense Gat bij de Ossewei, nazomer 1976 (opg. C. Sipkes). Een nieuwe vondst uit Zeeland, waar deze zuidelijke soort sinds 1950 inmiddels in 9 uurhokken is aangetroffen.

Silaum silaus (L.) Sch. et Thell.; Arnhem, in een uiterwaard langs de Rijn, aug. 1976 (W. de Haan); Zuidhollandse Biesbosch, in 8 kilometerhokken, aug. 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch). Zie ook verspreidingskaartje in Gorteria 8 (9), 1977, p. 165.

Urticaceae

Parietaria judaica L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, aug. 1976; Assendelft, vuilnisstortplaats, juli 1976; Zaandijk, op puin- en grondopslagplaats, juni 1976, alle adv. (alle A.).

Parietaria officinalis L.; Beverwijk, op composthoop, adv., sept. 1976 (A.); Bloemendaal, in heg bij oude N.H.-kerk, april 1976 (opg. F. Sollman).

Verbenaceae

Verbena officinalis L.; Amersfoort, zandafgraving, zomer 1975 (opg. A. E. Kool); Assendelft, op gedempte sloot, juli en sept. 1976 (A.); Zaandijk, voormalige vuilnis-

stortplaats, adv.?, aug. 1976 (id.). Buiten Z.-Limburg en het Fluviatiele district komt deze soort zeldzaam voor.

Violaceae

Viola hirta L.; Zuidhollandse Biesbosch, Kop van de Oude Wiel, mei 1976 (Werkgroep Zuidhollandse Biesbosch). Deze in de duinen en Z.-Limburg vrij algemene soort was in het Fluviatiele district alleen bekend van het Rijngedeelte (HEUKELS – VAN OOSTSTROOM, 1977).

Vitaceae

Parthenocissus inserta (Kerner) Fritsch; bij Geulhem, gem. Berg en Terblijt, L., sept. 1976 (H.); Valkenburg, L., langs spoorlijn en aan de oever van de Geul, sept. 1976 (id.).

Parthenocissus quinquefolia (L.) Planch.; Lekdijk ten W. van Nieuw-Lekkerland, aug. 1975 (H. Overbeek).

Literatuur

- ARNOLDS, E. J. M. & R. VAN DER MEIJDEN, 1976. Standaardlijst van de Nederlandse Flora 1975. Rijksherbarium, Leiden.
- GREMMEN, N. J. M. & J. W. P. M. KREMERS, 1971. De flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. Nijmegen.
- HEUKELS-VAN OOSTSTROOM, 1977. Flora van Nederland, 19e druk. Groningen.
- JANSEN, M. T. & J. MENNEMA, 1973. *Gagea villosa* (Bieb.) Duby in Nederland. *Gorteria* 6 (8), p. 125–128.
- LOODE, J. W. D. & E. J. WEEDA, 1976. Geelsterren in Twente en het Duitse grensgebied. *De Levende Natuur* 79, p. 222–228 en 238–243.
- MENNEMA, J., 1977. Een floristisch opmerkelijk jaar! *Gorteria* 8 (9), p. 159–168.
- & S. J. VAN OOSTSTROOM, 1975. Aanvullende gegevens op Gremmen en Kremers, De flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden. *Gorteria* 7 (9/10), p. 133–148.
- , A. J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C. L. PLATE, 1977. Atlas van de Nederlandse Flora (in voorber.).
- MEIJDEN, R. VAN DER, 1976. Het verspreidingsgebied van *Senecio jacobaea* L. var. *nudus* Weston. *Gorteria* 8 (4), p. 57–61.
- (m.m.v. A. Abma), 1977. De Flora van de Dordtse Biesbosch. Rijksherbarium, Leiden.
- OOSTSTROOM, S. J. VAN & J. MENNEMA, 1973. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1972. *Gorteria* 6 (12), p. 181–198.
- PELLEKOOREN, A., 1972. Een floristisch-landschappelijke verkenning in het Zuidhollandse polderland. *Natura* 69 (2), p. 31–34.
- QUENÉ-BOTERENBROOD, A. J. & J. MENNEMA, 1973. Zeldzame Nederlandse plantesoorten in Zuid-Holland. Provinciale Waterstaat Zuid-Holland, 's-Gravenhage.
- WESTHOFF, V., P. A. BAKKER, C. G. VAN LEEUWEN & E. E. VAN DER VOO, 1970. Wilde planten 1. Amsterdam.
- , P. A. BAKKER, C. G. VAN LEEUWEN, E. E. VAN DER VOO & I. S. ZONNEVELD, 1973. Wilde planten 3. Amsterdam.
- WILDE, A. G. DE, 1957. Aanwinsten voor de flora van Schiermonnikoog. *Corr. bl. Rijksherbarium* 3, p. 31–34.

B. Adventieve soorten

Amaranthaceae

- Amaranthus hybridus* L.; Almelo, meelfabriek aan de haven, sept. 1976 (opg. v. d. B.).
Amaranthus thunbergii Moq.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, okt. 1976 (A.); Berg en Terblijt, L., in oude, gedeeltelijk als vuilnisbelt gebruikte mergelgroeve, sept. 1976 (H.).
Amaranthus watsoni Standley; Amsterdam-W., haventerrein, okt. 1972 (Joh. Bolman); Rotterdam, Jobshaven, zomer 1976 (Mevr. E. P. W. Zuidgeest). Deze soort komt oorspronkelijk uit de zuidelijke Verenigde Staten en Mexico.

Boraginaceae

- Amsinckia menziesii* (Lehm.) Nels. et Macbr.; Texel, De Cocksdorp, bij de vuurtoren, juni 1976 (A. Corporaal).

Caryophyllaceae

- Gypsophila paniculata* L.; Vlaardingeng, braakliggend terrein, aug. 1976 (W. van Alken).
Herniaria cinerea DC.; Utrecht, De Uithof, aug. 1976 (opg. J. R. Marquart).

Compositae

- Ambrosia trifida* L.; Ooypolder, Z.-oever Waal, W. van het Kraaienbos bij Millingen, aug.-sept. 1976 (G. J. van Wieringen); O.-Knollendam, bij veevoederfabriek, juli 1976 (A.).
Cirsium arvense L. var. *mite* Wimm. et Grab.; Schijndel, N.-Br., in het Wijbosch, aug. 1976 (G. J. van Wieringen).
Crupina vulgaris Cass.; Wageningen, haven, juli 1976 (opg. H. G. Helmers).
Guizotia abyssinica (L.) Cass.; Deventer, weg naar Colmschate, okt. 1976 (v. d. B.); Wormerveer, bij meelfabriek, aug. 1976 (A.); tussen Alphen a. d. Rijn en Boskoop, in wegberm, sept. 1976 (opg. L. Quaadgras).
Helianthus annuus L.; Texel, De Cocksdorp, in vloedmerk, aug. 1976 (opg. Mej. W. Eelman).
Iva xanthifolia (Fresen.) Nutt.; Assendelft, op gedempte sloot, sept. 1976 (A.); Rotterdam, haventerrein, okt. 1976 (opg. P. van der Ent).
Lactuca virosa L.; Dordrecht, in centrum, sept. 1976 (opg. Th.).
Senecio squalidus L.; Alblasserdam, ruigte aan O.-zijde van de dijk langs de Noord, bij vuilnisbelt, sept. 1976 (Th. & J. van der Willik).
Solidago calcicola Fern.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, sept. 1976 (A.). De soort komt oorspronkelijk voor in noordoostelijk N.-Amerika.

Convolvulaceae

- Ipomoea hederacea* Jacq.; Hendrik-Ido-Ambacht, sept. 1976 (opg. Th.); Zwijndrecht, op voormalig fabrieksterrein, sept. 1976 (opg. id.).

Cruciferae

- Brassica elongata* Ehrh.; ZO. van Ter Apel, ruderaal terrein, aug. 1976 (Unio).
Brassica juncea (L.) Czern.; polder Zeevang, nieuwe berm van grote weg Edam-Hoorn, juli 1976 (Dr. G. Kruseman).

Lepidium heterophyllum Benth.; Goor, Z. afrit viadukt over Twentekanaal, mei 1976 (W.).

Lepidium densiflorum Schrad.; Leeuwarden, Harlingertrekweg, bij graanpakhuis, juni en juli 1976 (opg. C. J. van Minnen).

Lepidium virginicum L.; O.-Knollendam, bij veevoederfabriek, juli 1976 (A.); Hendrik-Ido-Ambacht, bij scheepswerf aan de Noord, sept. 1976 (opg. Th.); Valkenburg, L., langs spoorbaan en op stationemplacement, juni en sept. 1976 (H.).

Neslia paniculata (L.) Desv.; Zaandijk, op puin- en grondopslagplaats, juni 1976 (A.).

Sisymbrium loeselii L.; Zaandam, opgespoten terrein, juni 1976 (A.); Assendelft, vuilnisstortplaats, juni 1976 (id.).

Cucurbitaceae

Cucumis melo L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Citrullus lanatus (Thunb.) Matsum. & Nakai; Zaandam, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Gramineae

Aegilops cylindrica Host; Zaandam, opgespoten terrein, juni 1976 (A.).

Bromus madritensis L.; Vlissingen, tussen straatstenen en op muren, juli 1976 (opg. Ir. J. W. Jongepier).

Bromus unioloides H. B. K.; Leeuwarden, Harlingertrekweg, in beschoeiing van loswal bij veevoederfabriek, juni 1975 (opg. S.).

Echinochloa crus-galli (L.) P. B. var. *frumentacea* (Roxb.) W. F. Wight; Hoensbroek, L., op vorig jaar gestort zand, zomer 1976 (T. Joosten).

Elesine indica (L.) Gaertn.; Arnhem, op open zandig terrein, sept. 1976 (W. J. Drok); Assendelft, op gedempte sloot, sept. 1976 (A.); Zaandijk, op puin- en grondopslagplaats, nov. 1976 (id.).

Eragrostis capillaris (L.) Nees; Rhenen, boomkwekerij, op pad, zomer 1976 (M. T. v. d. Boret).

Eragrostis cf. *megastachya* (Koel.) Link; Beverwijk, bij volièrre, aug. 1976 (A.).

Panicum laevifolium Hack.; Hoensbroek, L., bij Koningsbeemd, op 3 jaar geleden gestort puin, okt. 1976 (T. Joosten).

Setaria italica (L.) P. B.; Deventer, weg naar Colmschate, okt. 1976 (opg. v. d. B.); Krommenie, vuilnisstortplaats, okt. 1976 (A.); O. van Tilburg, langs de oude Eindhovenseweg, nov. 1976 (opg. J. M. A. Cools); Berg en Terblijt, L., in oude, gedeeltelijk als vuilnisbelt gebruikte mergelgroeve, sept. 1976 (H.).

Sorghum halepense (L.) Pers.; Almelo, meelfabriek aan de haven, sept. 1976 (opg. v. d. B.); Zeist, vuilnisstortplaats, sept. 1975 (opg. S.); Rilland-Bath, langs oude rijksweg, juli 1976 (Ir. J. W. Jongepier).

Sorghum vulgare Pers.; Deventer, weg naar Colmschate, okt. 1976 (opg. v. d. B.); Vriezenveen, meelfabriek bij station, okt. 1976 (opg. id.); Almelo, meelfabriek aan de haven, okt. 1976 (opg. id.).

Vulpia alopecuros (Schousb.) Link; Leeuwarden, Harlingertrekweg, loswal bij veevoederfabriek, juni 1975 (opg. S.).

Hydrophyllaceae

Phacelia tanacetifolia Benth.; Den Helder, spontaan in volkstuin, aug. 1976 (J. K.

Schendelaar); Zevenhuizen, in berm, aug. 1976 (P. Crolla); Moordrecht, langs de provinciale weg, aug. 1976 (H. G. van der Weijden); gem. Kerkrade, Kaalheide, in plantsoen, okt. 1976 (opg. Dr. S. J. Dijkstra).

Labiatae

Melissa officinalis L.; IJmuiden, stortterrein tussen Zeeweg en Haringhaven, aug. 1976 (A.); Vilt, gem. Berg en Terblijt, L., op rand van nieuwe mergelgroeve, sept. 1976 (H.).

Prunella laciniata (L.) L.; Amersfoort, zandafgraving, okt. 1975 (opg. A. E. Kool).

Lythraceae

Lythrum hyssopifolium L.; Papendrecht, Westeinde, tussen bazaltstenen op oever van de Noord, juli 1976 (H. M. van de Steeg).

Lythrum junceum Banks et Sol.; Terschelling, Boschplaat, Rimkeskooi, aug. 1976 (L. Montsma).

Malvaceae

Abutilon theophrasti Med.; Vriezenveen, meelfabriek bij het station, okt. 1976 (opg. v. d. B.); Gorssel, Gld., aan de Gorsselse Enkweg, in perceel suikerbieten, sept. 1976 (opg. J. W. Geijtenbeek); Purmer, N.-H., boerderij Groenewoud, in moestuin, sept. 1976 (opg. M. E. Grolle-Beerentempel); Heerjansdam, polder Heerjansdam, opgespoten terrein bij korenmolen, okt. 1976 (opg. Th.); Zwijndrecht, op voormalig fabrieksterrein, sept. 1976 (opg. id.); Wijlre, L., in bietenveld, sept. 1976 (G. J. Veerman).

Anoda cristata (L.) R. Br.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, aug. 1976 (A.).

Lavatera thuringiaca L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.); Zaandijk, oude vuilnisstortplaats, aug. 1976 (id.).

Hibiscus trionum L.; Leeuwarden, Eewal, sept. 1975 (opg. S.); Zwijndrecht, op voormalig fabrieksterrein, sept. 1976 (opg. Th.).

Onagraceae

Oenothera laciniata Hill; W.-Knollendam, bij veevoederfabriek, sept. 1976 (A.); Wormerveer, bij meelfabriek, aug. 1976 (id.).

Papaveraceae

Argemone intermedia Sweet; Oldenzaal, op omgeploegde akker, sept. 1976 (Mevr. M. Vonk-Kühling). Deze soort komt oorspronkelijk uit de zuidelijke Verenigde Staten en Mexico.

Papaver cf. *virchowii* Aschers. et Sint. ex Boiss.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, juni 1976 (A.). Deze soort komt oorspronkelijk uit Klein-Azië.

Papilionaceae

Biserrula pelecinus L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, aug. 1976 (A.). Deze soort komt oorspronkelijk voor in het Middellandse Zeegebied.

Melilotus messanensis (L.) All.; tussen Leeuwarden en Hardegarijp, in wegberm van rijksweg nabij Grote Wielen, sept. 1976 (opg. S.).

Ornithopus compressus L.; Wedde, Gr., wegberm langs akkers, aug. 1976 (Unio).
Trifolium diffusum Ehrh.; Pannerden, aan dijk, juni 1976 (Mej. T. Riddering).

Polemoniaceae

Cf. *Gilia achilleaefolia* Benth. subsp. *multicaulis* (Benth.) V. & A. Grant; Oegstgeest, in wegberm, juni 1976 (H. de Priester).

Portulacaceae

Calandrinia elegans Spach; Texel, Oude Schild, op hopen slik, aug. 1976 (de Witte).

Rosaceae

Duchesnea indica (Andr.) Focke; Almelo, spontaan in tuin, okt. 1976 (opg. Dr. W. van der Meiden); Amersfoort, zandafgraving, sept. 1975 (opg. A. E. Kool).

Rubiaceae

Asperula arvensis L.; O-Flevoland, rand bouwland, aug. 1976 (opg. A. Hagendijk & H. Zevenbergen).

Rutaceae

Citrus spec., kiempl.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, sept. 1976 (A.).

Saxifragaceae

Ribes petraeum Wulfen; bosje aan de Bethlehemsebeek, N. van het Smoddebos, gem. Losser, april 1976 (W.). Deze soort komt oorspronkelijk uit Midden- en Z.-Europa.

Scrophulariaceae

Linaria repens (L.) Mill.; tussen Assen en Groningen, langs spoordijk, ca. 1 km Z. van Tinaarlo, aug. 1976 (opg. W. Ph. ten Klooster).

Solanaceae

Datura ferox L.; Amersfoort, zandafgraving, sept. 1976 (opg. H. Perdeck).

Datura stramonium L. var. *tatula* (L.) Torrey; Amersfoort, zandafgraving, okt. 1975 (opg. A. E. Kool); id., okt. 1976 (opg. H. Perdeck).

Solanum cornutum Lamk. (*S. rostratum* Dun.); Kop van Pannerden, aan de Waalzijde, aug. 1976 (J. Arens); Middelburg, spontaan in tuin, aug. 1976 (A. de Visser).

Solanum sisymbriifolium Lamk.; Diepenheim, Ov., in nieuw ingezaaid weiland, nov. 1976 (H. Lankhorst); Almelo, Vriezenveenseweg, tussen kool in volkstuintjes, okt. 1976 (opg. v. d. B.); Heemskerk, ruderaal terrein, aug. 1976 (A.).

Umbelliferae

Amni majus L.; St. Gerlach, L., in bietenakker, sept. 1976 (H.).

Amni visnaga (L.) Lamk.; Assendelft, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Bupleurum rotundifolium L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, juni 1976 (A.).

Pimpinella anisum L.; Middelburg, op opgedroogde bagger, afkomstig uit vijver van „Ter Hooge”, nov. 1976 (A. de Visser).

Ridolfia segetum (L.) Moris; Zaandijk, op puin- en grondopslagplaats, juni 1976 (A.).

Verbenaceae

Verbena bonariensis L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, sept. 1976 (A.).

C. Verwilderde soorten

PTERIDOPHYTA

Polypodiaceae

Matteucia struthiopteris (L.) Todaro; Het Loo, langs een spreng, sept. 1974 (Floristenwerkgroep KNNV-gewest IJsselstreek).

Salviniaceae

Salvinia auriculata Aubl.; 's-Gravenhage, in sloot Kornoeljestraat, zeer talrijk, nov. 1976 (H. Wals). Deze soort komt oorspronkelijk uit Midden- en Z.-Amerika.

Selaginellaceae

Selaginella kraussiana (G. Kunze) A. Br.; Voorschoten, kasteel Duivenvoorde, in tuin langs borderheg, waarschijnlijk uit kas verwilderd, aug. 1976 (G. Kuipers & J. Mennema). Deze soort komt oorspronkelijk uit Z.-Afrika.

ANGIOSPERMAE

Araceae

Pistia stratiotes L.; Leidschendam, in de Vliet, okt. 1976 (opg. R. G. W. Lagrauw); Loosduinen, in een vijver van een inrichting aan de Haagweg, juli 1976 (G. J. van Wieringen); id., in een aantal wateren bij de groenteveiling, sept.-okt. 1976 (G. J. Eerland); Poeldijk, Loosduinse Vaart, water langs rijksweg, sept. 1976 (H. van Luyn); 's-Gravenzande-Poeldijk, 's-Gravenzandse Vaart, Mazemunde, sept. 1976 (id.). Nog meer meldingen van de watersla-explosie in en nabij het Westland, waarover onlangs uitvoerig is geschreven in *Natura* 74 (5), 1977, p. 187.

Boraginaceae

Cynoglossum amabile Stapf et Drumm.; Beverwijk, industrieterrein, juni 1976 (A.); id., vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Buxaceae

Pachysandra terminalis Sieb. & Zucc.; Zeisterbos, maart 1975 (opg. S.).

Campanulaceae

Campanula medium L.; Sloterdijk, industrieterrein, 1975 (Joh. J. Frieswijk). Zie *De Levende Natuur* 79 (4), 1976, p. 95.

Campanula pyramidalis L.; O. van Nieuwvliet, Z.-VI., 1976 (opg. Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga).

Caryophyllaceae

Cerastium tomentosum L.; Hendrik-Ido-Ambacht, wegkant, sept. 1976 (opg. Th.).

Compositae

Coreopsis verticillata L.; langs Ruiten-Aa-kanaal, ZO. van Ter Apel, aug. 1976 (Unio).

Cosmos bipinnatus Cav.; Woerden, Utrechtse Straatweg, sept. 1976 (W. van Alken).

Scorzonera hispanica L.; Nieuw-Lekkerland, opgehoogd stukje buitendijks land langs dijk Z. van de Lek, juni 1976 (Mevr. A. J. Quené-Boterenbrood).

Silphium perfoliatum L.; Bos van Oosterhout, gem. Valburg, Gld., aug. 1971 (Unio).

Silybum marianum (L.) Gaertn.; Texel, 't Horntje, 1976 (opg. Mej. W. Eelman); Onstwedde, Gr., natuurreservaat Tichelberg, aug. 1976 (Unio); W. van Oldenzaal, in akkerrand, sept. 1976

(opg. Mevr. M. Vonk-Kühling); Sibbe, gem. Valkenburg, L., midden op stoppelveld, sept. 1976 (H.).

Zinnia elegans Jacq.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, sept. 1976 (A.). De eerste ons bekende verwildering in Nederland van deze oorspronkelijk uit Mexico afkomstige sierplant.

Crassulaceae

Sedum spurium Bieb.; Hendrik-Ido-Ambacht, wegkant, sept. 1976 (opg. Th.).

Cucurbitaceae

Sicyos angulata L.; Haarlem, Schoteroog, vuilnisstortplaats, okt. 1976 (J. Schoute). Deze soort komt oorspronkelijk voor in N.-Amerika, oostelijk van de Rocky Mountains.

Ericaceae

Vaccinium corymbosum L.; Vriezenveen, Engbertsdijkvenen, juni 1976 (opg. J. J. Kleuver & H. M. H. Kuyper).

Euphorbiaceae

Euphorbia epithymoides L.; Vrouwenpolder, Zeel., bij school, april 1976 (Ir. J. van der Kooy).

Gramineae

Briza maxima L.; Delft, Rotterdamseweg, in wegberm, sept. 1976 (D. F. Sijmons).

Phalaris arundinacea L. var. *picta* L.; Klein Welsden, gem. Margraten, L., in wegberm, juni 1976 (opg. H.).

Hydrocharitaceae

Egeria densa Planch.; Doorn, massaal in singel, sept. 1976 (opg. M. T. Jansen & J. R. Marquart).

Iridaceae

Crocus pulchellus Herb.; Noordwijk, spontaan onder ligusterhaag in tuin, sept. 1976 (E. Aartse). Deze soort komt oorspronkelijk voor op het Balkan Schiereiland en in Klein-Azië.

Labiatae

Hysopus officinalis L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, aug. 1976 (A.).

Mentha aquatica L. × *M. spicata* L. (*M.* × *piperita* L.); Beverwijk, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Liliaceae

Allium moly L.; Uitgeest, vuilnisstortplaats, juni 1970 (A.).

Papaveraceae

Papaver orientale L.; Hendrik-Ido-Ambacht, ruderaal terrein, mei 1976 (opg. Th.).

Papilionaceae

Lupinus albus L.; Vriezenveen, meelfabriek bij station, okt. 1976 (opg. v. d. B.).

Trifolium repens L. f. *atropurpureum* Nich.; Huissense Waard, bij Looveer, Gld., aug. 1971 (Unio).

Polygonaceae

Polygonum aubertii L. Henry; Valkenburg, L., in hellingbos en langs de weg naar Vilt, sept. 1976 (opg. H.).

Ranunculaceae

Ranunculus aconitifolius L.; Velp, voormalig klooster Larenstein, aan rand van vijver, mei 1976 (A. J. Harkink). Deze soort komt oorspronkelijk uit Midden-Europa.

Thalictrum aquilegifolium L.; Noordhollands Duinreservaat, bij voormalige eendenkooi, aug. 1976 (opg. A. Aptroot).

Rosaceae

Cotoneaster horizontalis Dcne.; Leeuwarden, Willemskade, op grachtmuur, juni 1975 (opg. S.).

Malus prunifolia (Willd.) Borkh.; Daarle, Ov., bosje ZO. van het dorp, apr. 1976 (opg. v. d. B.).
Malus sieboldii (Reg.) Rehd., met diep ingesneden bladen; bij Oldenzaal, in walletje langs weg, okt. - 1976 (Mevr. M. Vonk-Kühling). Deze soort komt oorspronkelijk uit Japan.

Prunus insittia L.; gem. Zundert, houtwal bij Moeren, aug. 1976 (Werkgroep Nispen-Schijf).

Scrophulariaceae

Chelone glabra L.; „Warnsborn”, tussen Arnhem en Schaarsbergen, langs slootrand, sept. 1976 (J. T. ten Böhmer).

Solanaceae

Solanum pseudocapsicum L.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, aug. 1976 (A.). Deze oorspronkelijk Zuidamerikaanse soort komt thans overal in de tropen als onkruid voor.

Umbelliferae

Foeniculum vulgare Mill.; Texel, Den Burg, juli 1976 (opg. Mej. W. Eelman); Zaandam, vuilnisstortplaats, juli 1976 (A.).

Verbenaceae

Verbena × *hybrida* Grönl. et Rpl.; Beverwijk, vuilnisstortplaats, okt. 1971 (A.).

Summary

The list of new localities of rare species and interesting records of more common species found in the Netherlands mainly during 1976, has been subdivided into three categories:

A. Netherlands species;

B. Adventitious species;

C. Species escaped from cultivation.

In comparison with former lists category A includes the species - also naturalised ones - belonging to the Netherlands Flora, as established by the Floristic Council in 1975 and inserted in the Standard List of the Netherlands Flora 1975 (ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN, 1976).

In list A comments have been added, where necessary; adventitious records of Netherlands species are indicated with *adv.*, escapes from cultivation with *verw.* In list B and C the names of the species, new for the Netherlands, are in bold type.